
Tarpasmeninių santykių inertiškumo šeimoje problemos

Aušra Maslauskaitė

*Vilniaus universitetas,
Didlaukio g. 47,
LT-2057 Vilnius*

Intymumas kaip kognityvinis, emocinis ir fizinis artumas lyčių santykiuose yra šiuolaikinių išsivysčiusių visuomenių idealas. Lietuvos kultūroje moters ir vyro santykiai kaip reflektyvumo reikalaujanti veikla nėra tematizuoti. Straipsnyje remiantis viešaisiais diskursais – akademiniu ir populiariosios žiniasklaidos – atskleidžiamas tarpasmeninių lyčių santykių poveiklis ir jo kaita. Taip pat siekiama aptarti socialinės kasdienybės lygmeniu egzistuojančias tarpasmeninių santykių santuokoje alternatyvas. Remiantis biografinio tyrimo medžiaga, parodoma, jog intymių santykių modelis yra susijęs su kelių kartų miestietiška šeimos gyvensena. Miestietiškas kultūrinis kapitalas sukuria prielaidas reflektyviai savasties apibrėžčiai, tiesiogiai veikiančiai intymumo santykių kūrimą jaunose šeimose.

Raktažodžiai: intymumas, lyčių santykiai, šeima, šeimos sociologija, biografinis tyrimas

Šiandieninė Lietuvos šeima išgyvena radikalius pokyčius [12], kurie dažnai veda santuokų iširimui link, smurto abiejų sutuoktinių bei vaikų atžvilgiu ir pan. Tokia padėtis aiškinama tuo, kad intensyvėjant viešo gyvenimo problemoms, žmonėms iškyla psichologinio pobūdžio įtampų, kurios kaupiasi šeimos erdvėje ir ją griaua. Šis aiškinimas remiasi struktūrinių pokyčių įtakos šeimai argumentu. Jei visuomenė yra sistema, o šeima yra jos posistemė, tai įvykus pokyčiams sistemoje, priversta reaguoti ir jos subsistema.

Tačiau modernioje visuomenėje šeima yra ir privatumo užutekis. Joje žmogus atgauna psichologinį balansą, išderintą dalyvaujant viešajame gyvenime. Tačiau trūksta šeimos kultūrinių apibrėžčių, būdingų šiuolaikinėms vakarietiškomis visuomenėms, kur šeima suprantama kaip intymių santykių erdvė, kuriantį simbolinius horizontus, kuriais įprasminamas žmogaus gyvenimas, formuojamas jo tapatumas.

Pagrindinė straipsnio hipotezė yra ši: Lietuvos kultūroje šeima nėra tapatinama su intymumo erdve, kuri sukuriama individualiomis pastangomis. Tarpasmeniniai santykiai nėra suprantami kaip išskirtinių pastangų reikalaujantis užsiėmimas, būtinas nuolatinės asmeninės introspekcijos. Kasdieniame gyvenime santykiai tiesiog „vyksta“, o ne yra kuriami, jaučiama santykių inercijos kultūra.

Panaši pozicija tiriant santuoką, šeimą ir įvaizdžius apie jas Lietuvos socialiniuose moksluose skirtingais būdais jau buvo argumentuota. A. Žvinklienė, tyrinėjama jauną 8-o dešimtmečio šeimą, priėjo išvadą, jog tarpasmeninio bendravimo kultūra labai

žema [26]. Analizuodamas vyresniųjų klasių moksleivių vaizdinius apie santuoką ir šeimą, G. Navaitis nustatė, jog moksleiviai laimingą santuoką sieja su savaime susiklostančiu dalyku [14].

Tyrimo hipotezė bus grindžiama viešaisiais diskursais, kaip tam tikrais kultūros būvio ženklais. Aptariant šiuos diskursus, kurie tampa kultūriniu kasdienio gyvenimo kontekstu, bus remiamasi akademiinių tekstų ir populiariosios žiniasklaidos analize.

Kitas darbe keliamas klausimas – ar veiksmų lygyje, kasdieniame gyvenime egzistuoja alternatyvos santykių inercijos kultūrai? Kokios yra sociologinės prielaidos susiformuoti intymumo santykių modeliams santuokose? Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, bus remiamasi jaunų šeimų biografinio tyrimo medžiaga.

ŠEIMA KAIP TARPASMENINIAI SANTYKIAI

Šeimą tiek praktikoje, tiek akademiškai sunku apibrėžti. Tačiau šeimos studijos tyrinėtojų yra patrauklios: A. Giddenso pastebėjimu, jog anksčiau buvusios pačios nuobodžiausios, šeimos studijos šiaudien tampa labiausiai provokuojančiomis [6: 4].

Šiuolaikinėje sociologijoje iškyla šeimos tyrimo metodologijos problemos. Ilgai vyravęs institucinis šeimos analizės modelis, sudrebtas gyvenimo praktikos ir feministinės teorijos, šiaudien lyg ir užspeistas į kampa. Orientuotas į schematišką šeimos gyvenimo aiškinimą kultūriniais vaidmenimis, jis negebis interpretuoti santuokinio ir lyčių gyvenimo įvairovės. Kultūrinių vaidmenų santuokoje difuziškumas,

tarpsmeninių santykių šeimoje kokybės akcentas – šiuolaikinės visuomenės fragmentai, skatinantys ieškoti alternatyvių teorinių santuokos analizės priemonių.

Viena teorinė šeimos kaip tarpsmeninių santykių visumos tyrimo galimybė kyla iš fenomenologinės sociologijos. Remiantis jos pozicijomis socialinis pasaulis gali būti suprastas tik tuomet, kai tiriamas kasdienės patirties pasaulis, *Lebenswelt*, natūralios nuostatos būsenos. A. Schütz, analizuodamas socialinę gyvenamojo pasaulio struktūrą, išskyrė *Umwelt*, kaip aplinką, kurioje formuojasi visų socialinių santykių prototipai [18: 227–282]. *Umwelte* žmonės susitinka Mes (Aš–Tu) santykiuje. Tai yra santykis, kuriame patiriamas radikaliausias intersubjektyvumas [4: 80]. Kitas sąveikoje nėra „juoda dėžė“, būdamas santykiuje Aš patiria, kad Tu sąmonė, kūnas turi pamatiniai tapačias savybes.

Mes santykiuje derinamas situacijų apibrėžimas, gaunamos fundamentaliosios žinios apie Kitą, supantį pasaulį ir netgi save. Šio santykio patirtyje keičiasi jau turėtos žinios. Jame, nors ir neįsisąmonintai, Aš ir Tu kuria, keičia savo veiksmų orientyrus, veiklos normas. Toks santykis pasižymi intymumu, nes jame žmogus dalyvauja visapusiškai; ateidamas į santykį kaip kūnas, turintis tapatybės pasakojimą, istoriją.

Santuoka, nepaisant alternatyvų jai, išlieka vyraujanti institucionalizuota šiuolaikinės visuomenės erdvė, intensyviausiai pripildoma Aš ir Tu susitikimų. Žinoma, tai nereiškia, jog šeima yra nuolatinėje naujų socialinių prasmų kūrimo įtampoje. Santuokiniame gyvenime egzistuoja tam tikri intymūs periodai, kai vartojant G. Simmelio žodyną, skleidžiasi gyvenimo turinys ir nėra kuriama gyvenimo forma, kaip kažkas sustabarėjusio, išliekančio laike [19]. Santuokiniame gyvenime vyksta nuolatinė apykaita arba judėjimas nuo Mes santykio į anonimiškesnį Jūs santykį. Kada mūsų dėmesys nėra Kitas, kaip santykio partneris, ir mes elgiamės pagal iš anksto turimus orientyrus, pagal įpročius, išmoktas vaidmenų schemas, dalyvaujame Jūs santykiuje.

Šio darbo svarstymų apie santuoką branduolys yra emocinių, kognityvinių ir tam tikra prasme egzistencinių santykių visuma. Santykių, pripildytų susitikimų su Kitu, kaip radikaliai skirtingu ir tuo pačiu komplementariu, papildančiu Aš; santykių, sukuriiančių ultimatyvią Kito, kitoniškumo patirtį, naujai apibrėžiančią socialinio pasaulio supratimą ir egzistencines abejones. Toks santykis formuoja šeimą kaip intymumo erdvę, kur svarbus yra apibūsinis įsipareigojimas, pozityvus afektyvus, kognityvinis ir fizinis artumas ir abipusiškumas [13: 31].

Ši sociologinė santuokos apibrėžimą atitinkanti socialinė tikrovė nėra istoriškai universali. Kultūrinis santuokos ir šeimos idealas nuolat kinta, šeima slenka nuo institucijos santykių link.

Vakarų pasaulyje radikalūs šeimos kasdienybės pokyčiai socialinių istorikų siejami su XVIII a. [1]. Tuomet šeima kultūroje buvo pradėta sieti su emocine erdve, bet ne su ūkiniu vienetu. Anagažuotumas ir dalyvavimas kuriant intymų santykių skirtingai palietė moteris ir vyrus; šis naujas šeimos tipas reiškėsi buržuaz sluoksniuose.

Intymumo santuokoje paieškos glaudžiai susijusios su kultūriniais ir struktūriniais šiuolaikinės visuomenės principais. A. Giddensas įvardija juos kaip reflektyvumą – visiems visuomenės sudedamiesiems vienetams būdingą monitoringą, savistabą [5]. Asmeniniuose gyvenimuose reflektyvumo principas reiškiasi ir per siekimą intymumo, reikalaujančio nuolatinio emocinio dialogo su savimi ir santykio su partneriu; tai tapo viena iš priemonių kurti pasakojimą apie savastį.

VIEŠIEJI DISKURSAI I: ŠEIMOS SANTYKIAI LIETUVIŠKOJE SOCIOLOGIJOJE

Socialinių mokslų temos ir jų analizės būdai visuomet yra ne tik „šiaip sau“ atsirandanti tikrovės diagnostika. Akademiniis diskursais yra kultūros dalis ir demonstruoja kultūros būklę¹, be to, keičia žmonių įvaizdžius apie save, savo elgesį.

Sovietinių laikų sociologinė šeimos aptartis atitiko visus vadinamosios standartinės sociologijos parametrus, t. y. rėmėsi funkcionalistine šeimos samprata [3: 3]. Remiantis A. Žvinkliene, šiuo požiūriu šeimos tyrimuose lietuviškoji tarybinė sociologija puikiai derėjo prie pasaulinių sociologinių standartų [23: 170]. Domėjimasis šeima būdavo sąlygotas intereso darbo rinkai, profesinėms biografijoms. Tai patvirtina ir A. Vosyliūtės pateikta sovietmečio sociologijos aptartis [22: 19]. Tačiau tokia prieiga tik iš pažiūros atrodo buvo vyraujanti. Tenka pripažinti, kad struktūrinės paradigmos monolitiškumas sovietmečiu nors ir menkai, bet buvo sueižėjęs.

Emocinių santykių šeimoje klausimams sovietmečiu buvo skirta mažai darbų; vienas iš jų – disertacija „Jauna šeima: lūkesčiai ir tikrovė“ [26]. Buvo atlikta ir fragmentiškų projektų, skirtų kultūrinių įvaizdžių apie santuoką, šeimą, lyties socialines kultūrinės reikšmės analizei. Paminėtini N. Solovjovo darbai apie studentų vyriškumo ir moteriškumo vertės sampratas [28: 83–86], apie skyrybas kaip socialinį psichologinį procesą [27: 111–127] ir autorių kolektyvo darbas, skirtas išsiaiškinti objektyvias skyrybų pasekmes ir subjektyvią psichinę savijautą [25: 228–238]. V. Gaidžio, D. Tureikytės ir S. Rapoporto tirti pažintiniuose skelbimuose atspindintys su lytimi siejami stereotipai bei subjektyvūs santuokos motyvai [24].

Net ir priartėdami prie šeimos kaip santykių, kuriuose keičiamasi subjektyviomis reikšmėmis, tyrimo,

daugelis to meto darbų pasižymi socialiniu psichologiniu uždarmumu. Emociniai šeimų gyvenimo procesai nebuvo siejami su struktūriniais visuomenės pokyčiais. Lieka neatsakyti klausimai apie emocinių idealų, santykių modelių susietumą su socialine struktūra, istorine visuomenės raida. Suprantama, jog šis trūkumas galėjo būti sąlygotas ir tuometinės socialinių mokslų ideologizacijos.

Politiniai pokyčiai nepaskatino šeimos kaip tarpasmeninių santykių tyrimo Lietuvos sociologijoje. Nepriklausomybės laikų šeimos tyrimai pratęsė institucinę struktūrinę šeimos tyrimų tradiciją. Sprendžiant santuokinio gyvenimo problemas dėmesys kreipiamas į vaidmenų tarp lyčių konfliktus, naujus vaidmenų įvaidžius visuomenėje. Daug jų orientuota į moters vaidmenų šeimoje ir profesinėje sferoje derinimą – konfliktus, suderinamumo galimybes [16; 8], demografinę elgseną ir ją palaikančias vertybines nuostatas [20].

VIŠIEJI DISKURSAI II: ŽINIASKLAIDA

Populiarioji kultūra, kaip televizinis, vaizdo ir garso meno, spaudos diskursas, šiuolaikinėje visuomenėje atlieka lemiamą vaidmenį kurdama ir perduodama socialinius simbolius, reikšmes, kurių pagalba žmonės supranta savo patirtį, įvardija kasdienybę. Žiniasklaida supaprastina sudėtingus reiškinius, pertvarco juos į schemas, šitaip pateikdama lyg ir patirties tvarkymo, buvimo pasaulyje receptus [15: 308].

Yra darbų, kuriuose analizuojama populiarė moteriška spauda; tarp jų D. Marcinkevičienės ir R. Praspaliauskienės [9], jų darbo objektas buvo moters įvaidžiai, bet ne tarpasmeninių santykių paveikslas.

Šiame darbe buvo analizuojami du žiniasklaidos produktai – periodiniai žurnalai „Moteris“ ir „Laima“, išleisti 1990–2000 m. Leidiniai pasirinkti dėl jų ilgesnės leidybinės istorijos ir padėties skaitytojų auditorijoje. Abu žurnalus, palyginti su didžiausiais mėnesiniais moterims skirtais žurnalais, skaito daugiausia skaitytojų [2: 51]. Pagrindinis straipsnių atrankos kriterijus – juose gvildenamos moters ir vyro santykių privačiame gyvenime temos: draugystė, santuoka. Analizei buvo atrinkti 253 straipsniai, kurie kategorizuoti pagal aptariamą santykių pobūdį: emociniai, vaidmenų ir seksualiniai santykiai. Atitinkamai kiekvienoje grupėje buvo 165, 40 ir 72 straipsniai. Straipsnių kategorijose buvo išskirti prasminiai ir žanro kodai. Kadangi nagrinėjami temai relevantiškiausi yra emociniai santykiai, tai toliau aptarsime tik juos.

Temų, problemos pateikimo, analizės ir žanro prasme galima kalbėti apie du periodus populiariojoje moteriškoje žiniasklaidoje. Iki 1996 m. emocinių santykių aprašymas, pasižymi schematiškumu, menka analize, tekstai pripildomi metaforų, kurios gražios, bet neaišku, kam skirtos, primena senti-

mentalius vestuvinius posmus. Atstovaujamos trejospos meilės apibrėžtys: romantiškai egzaltuota (paprastai baigiasi dramatiškai, pvz., mirtis), adiktyvi (visiškai ištirpsta partnerių individualumas), meilė kaip racionalus gyvenimo sutvarkymas. Partnerių santykių kūrimas, kaip pastangų kelias, beveik neaptariamas.

Atsiskleidžia ypatingas moterų ir vyrų išitraukimo į santykius įvaidžis. Vyras absoliučiai nedalyvauja santykiuje, jis netgi išstumiamas iš jo. Moteris yra vienintelė, kuri atsakinga už emocinę bendro gyvenimo aplinką ir susirūpinusi ja. Todėl moteris – apšokinėtoja, „daranti vyrą šilkinu“, valdytoja, tvarkytoja. Vyras – „vaikas“, „gyvenantis kituose pasauliuose“, tipizuojamas pigiais šablonais „sūnus“, „tėvas“ ir pan. [7].

Vyraujantis žanras – epistoliarinis. Pasakojimuose nėra ekspertų analizės ar net jos užuomazgų. Pateiktos temos nediferencijuotos pagal problemas, viename straipsnyje galima aptikti daugelį kompleksškų klausimų, išsakomų prabėgomis.

1996/1997 m. galima laikyti šiuolaikinio diskurso apie santykius pradžia. Tai žymi tiek radikaliai pasikeitusi emocinių santykių samprata, tiek straipsnių žanras. Pirmas ryškus požymis – labai išaugęs santykių ekspertų vaidmuo. Iki 1999 m. pasakojimai dažniau buvo kuriami remiantis užsienio ekspertais, t. y. verstiniai straipsniai. Tai turėjo įtaką ir turiniui – kalbama apie santykių problemas, kurios genetiškai priklauso kitam kultūriniam kontekstui.

Antrajame periode išryškėja kelios vyraujančios su emociniais santykiais susietos temos. Pirmoji grupė: aptariamoms psichologinėms problemoms – komunikaciniai įgūdžiai ir asmeninės psichologinės problemos. Komunikacija kaip sudėtinė kognityvinio ir emocinio bendrumo prielaida; atstovaujama dviem būdais: arba jos mokoma, arba ji tiesiog įvardijama kaip būtinas gerų santykių garantas. Kita tema – konkrečių asmeninių psichologinių problemų, trikdančių tarpasmeninius santykius, aprašymas (nepasitikėjimo savimi, baimių, valdingumo ir kt. problemų aptartis).

Antroji grupė: kalbama apie sociologines intymumo santykio prielaidas. Pagrindinė tema – kultūrinis „vyriškumo“ ir „moteriškumo“ standartų permąstymas, lyčiai priskiriamų klišių kvestionavimas. 1999 m. atsiranda labai subtilių niuansų „vyriškumo“ kultūrinėje interpretacijoje. Gilinamasi į vyro emocinį pasaulį, egzistencinius išgyvenimus ribinėse situacijose – gimdyje, mirties baimėje. Vyras nevaizduojamas tik kaip socialinės profesinės sferos subjektas. Moteriškumo kultūrinių standartų permąstymas nukreiptas prieš populiarias moters kūno normas, vyraujančią moters biografijos – privalomos santuokos ir tradicinio geros žmonos – įvaidį.

Trečioji grupė: savikūra, kaip asmenybės tobulėjimas; tai atsiskleidžia kaip prielaida autentiškam, sąmoningam buvimui pasaulyje ir partnerių intymu-

mui. Asmeninė savikūra ir vidinis monitoringas yra A. Giddenso aptartojimo „grynojo santykio“ atsiradimo prielaida [5]. Šio santykio tikslas nėra statuso keitimas, materialinės gerovės sutvarkymas ar pan., o reikšmingiausia jame yra gaunama patirtis, kuri vėliau praverčia kuriant savasties paveikslą.

Tėmų slinktyje populiarioje žiniasklaidoje liudija, jog Lietuvos viešojoje kultūroje pradedama ieškoti alternatyvų egzistavusiems emocinių santykių modeliams. Rafinuotesnei intymumo santykių – jų prielaidų, procesualumo analizei čia atstovaujama dar labai trumpą laiką. Todėl pateikiamuose santykių įvaizdžiuose daug chaotiškų derinių, trūksta adekvatumo vietiniam socialiniam kontekstui. Reikšmingiausia yra tai, jog populiariosios kultūros diskurse lyčių tarpasmeniniai santykiai pradedami sieti su individualiomis pastangomis, reflektyvumu.

KASDIENYBĖS ALTERNATYVOS

Kasdienybėje santykių inercijos kultūra, itin raiški viešuosiuose diskursuose, turi alternatyvų. Intymumo kultūros salos, t. y. emocinių santykių įvaizdžiai, besiskiriantys nuo visuomenėje vyraujančių, yra susieti su tam tikrais pasaulėžiūriniais modeliais. Jų steigimuisi individualiose biografijose reikšmingas yra tarpgeneracinis fonas. Ir būtent per kelias kartas perduodama miestietiško tipo šeimų kultūra, kaip šeimai būdingas socialinio pasaulio supratimo būdas, vertybinis mikrokosmosas [11]; taip sukuriama kultūrinis kapitalas, savasties apibrėžties paieškų tradicija šeimoje/giminėje.

Intymumas lyčių santykiuose, kaip minėta, auga iš poreikio išgryninti pasakojimą apie savastį, turėti reflektyvią nuostatą savęs atžvilgiu. Kitaip tariant, jei savasties tapatybė yra individualaus gyvenimo problema, tai tikėtina, kad ir moters, ir vyro santykis bus kuriamas remiantis ne schematišku normatyvizmu, bet kūrybinga veikla.

Tirdama šiandienos jaunas šeimas, aptikau labai glaudų senelių socialinės padėties ir jaunimo šeimos santykių kūrimo būdo ryšį². Santuokose, kuriose moters ir vyro santykius galima apibrėžti kaip intymius, bent vieno iš sutuoktinių seneliai priklausė miestietiškam sluoksniui (buvo miestelių buhalteriai, veterinarai, gydytojai, menininkai), senelės, jei ir namų šeimininkės, tai ragavusios truputį išsilavinimo, susijusio su namų apyvokos „miestietišku“ tvarkymu, amatais.

Antra miestietiška karta (trisdešimtmečių tėvų), nepaisant ribotų saviraiškos galimybių, sovietmečiu demonstruoja kūrybingą požiūrį į savo gyvenimą (profesiniu pasirinkimu ir laisvalaikiu), o tėvai dažnai priklausė „laisvosios“ profesijoms, motinos, nors ir žemesnio profesinio statuso, taip pat iniciatyvios.

Antroje, tėvų, kartoje susidurdavo ir buvo modifikuojamos kaimietiško ir miestietiško tipų kultūros. Miestietiška kultūra būdavo transliuojama tiesioginiu arba netiesioginiu būdu. Tiesioginis – pokalbiai, bendra pramoginė veikla, tam tikri ritualai. Emocinėje komunikacijoje intensyviau ir atviriau dalyvauta motinų miestiečių. Miestiečio tėvo atveju kultūrinis kapitalas būdavo perduodamas labiau netiesiogiai (per knygas).

Trečioje miestiečių kartoje sąmoninga savęs refleksija pradėta kurti maždaug politinių pokyčių metu. Kultūrinių pasaulėvaizdžių repertuarai, kuriais buvo galima įvardyti save, pasaulį, labai išsiplėtė. Daugelyje biografijų ryški įvairių religinių doktrinų linija – neopagonybė, induizmas, krikščionybė, jos praktika (susitapatinama su kiekviena iš šių pasaulėžiūrų ne socialiniu normatyviniu, bet egzistenciniu lygiu). Todėl tapatybės kūrimo pasakojimuose nemaža vidinių konfliktų, aiški individualizmo linija.

Kūrybingas požiūris į save yra santuokinius ryšius generuojantis veiksnys. Visos santuokos, turinčios tarpgeneracinės miestietiškos kultūros foną, pasižymi intensyvia emocine ir kognityvine komunikacija, nerigidišku vaidmenų pasidalijimu šeimoje, akcentuoja išpareigojimą santykiui. Išpareigojimas suprantamas ne kaip išoriškai primesta norma, bet kaip vidinio, moralinio apsisprendimo dalis. Tai svarbi tema, žinant visuomenėje vyraujančią iškreiptą išpareigojimo sampratą, tapatinant ją su negatyviai apibrėžtu laisvės varžymu. Intymių ryšių santuokose išsisprendžia poreikio savikūrai ir altruizmo konfliktas, nuo aistros į atjautos santykį pereinama nuosekliai.

Nors gyvenime „santykių inercijos“ kultūroje, vis dėlto esama „intymumo“ salų, kurios turi savo sociologinį matmenį, nusidriekiantį per kelias kartas į praeitį. Tad gyvuoja lyčių santykių kultūra: neatspari primityviai suvoktam liberalizmui, kur, kaip žinia, savikūra tampa pražūtingu individualizmo pasireiškimu.

IŠVADOS

Tarpasmeninių santykių inertiškumas neabejotinai susijęs su socialiniu istoriniu paveldu. Žinia, kad sociologija be istorijos yra tik Holivudas: grandiozinės scenos, kartais puikiai nutapytos, už kurių nieko nėra [21: 21].

Lietuviškoje kultūroje santuokos sudarymo motyvai net iki XX a. pradžios buvo labiau ekonominio pobūdžio [10], tad meilės ir tarpasmeninių santykių kultūrinei refleksijai vietos buvo mažai. Pokario miestiečiai, turintys labiau kaimietišką kultūrinį kapitalą, tarpasmeninių santykių mokėsi pasiremami viešaisiais ideologizuotais sovietmečio diskursais ir tradicinės kaimietiškos šeimos modeliais.

Intymių santykių pabrėžtinumas kultūroje tiesiogiai susijęs su visuomenės reflektyvumu, o tam atsižvelgiant Lietuvoje nebuvo kultūrinių prielaidų. Dėl totalitarinės politinės sistemos ilgą laiką buvome pirmiausia homogeniškos pasaulėžiūros visuomenė, kasdieniame gyvenime uždaranti laisvo reflektyvumo horizontus. Asmens savikūra, kylanti iš poreikio įvardyti save, dar nėra mūsų kultūroje išgyvenęs tikslas, tačiau siektina vertybė laisvoje demokratinėje visuomenėje.

Nuorodos

¹ XX a. šeštojo dešimtmečio pabaigoje vakarietiškuose socialiniuose moksluose beveik nebuvo darbų, skirtų šiai temai, tuo tarpu šiandien situacija apibūdintina kaip tarpasmeniniams santykiams, meilei skirtų tyrimų perprodukcija [16: vii].

² Jaunų šeimų biografinis tyrimas atliktas Vilniaus mieste 1999 m., iš viso surinkta 22 biografijos.

Literatūra

1. Aries Ph. *Century of Childhood. A Social History of Family Life*. New York: Knopf, 1962.
2. *Baltic Media Book*. Tallinn–Riga–Vilnius: Emor AS, 2001.
3. Cheal D. *Family and The State of Theory*. Toronto: Toronto UP, 1991.
4. Crossley N. *Intersubjectivity*. London: Sage, 1996.
5. Giddens A. *Modernity and Self – Identity*. Stanford: Stanford UP, 1991.
6. Giddens A. *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity Press, 1994.
7. Kaip sugyventi su sunkiu vyru. *Moteris*. 1993. Nr. 3. P. 36–37.
8. Kanopienė V. Women's Work and Family: Attitudes and Behavior?. *Lithuanian Society in Social Transition*. Vilnius: LFSI, 1995.
9. Marcinkevičienė D., Praspaliauskienė R. Moters įvaizdžio transformacija moterų spaudoje 1975–1997. *Feminizmas, visuomenė, kultūra*. 1999. Nr. 1. P. 61–68.
10. Marcinkevičienė D. *Vedusiųjų visuomenė: santuokos ir skyrybos Lietuvoje XIX a. pab. – XX a. pr.* Vilnius: Vaga, 1999.
11. Miller R. *Researching Life stories and Family Histories*. London: Sage, 2000.
12. Mitrikas A. Šeimos vertybių pokyčiai. *Kultūrologija*. 2001. Nr. 6. P. 295–323.
13. Moss B., Schwebel A. I. Marriage and Romantic Relationships. Defining Intimacy in Romantic Relationships. *Family Relations*. 1993. Vol. 42(1). P. 31–37.
14. Navaitis G. *Moksleivių požiūrį į šeimos vertybes ugdantis veiksniai*. Vilnius: Pedagogikos institutas, 1990.
15. Prusank D., Duran R. L. Interpersonal Relationships in Women's Magazines: Dating and Relating in the 1970s and 1980s. *Journal of Social and Personal Relationships*. 1993. Vol. 10. P. 307–320.

16. Purvaneckienė G. *Moteris Lietuvos visuomenėje*. Vilnius: JTVP, 1996.
17. Rubin Z. Preface. Sternberg R. *The Psychology of Love*. New Haven: Yale UP, 1988.
18. Schütz A. *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1974.
19. Simmel G. *Soziologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung*. München: Verlag von Dunkel & Humboldt, 1922.
20. Stankūnienė V., Baublytė M. *Lietuvos šeimos ir gimtatumo tyrimas*. Vilnius: LSFI, 1996.
21. Tilly C. *History and Sociological Imagining* (Working paper Series No. 134). New York: New School for Social Research, 1992.
22. Vosyliūtė A. Humanistinės sociologijos link. *Filosofija. Sociologija* 1996. Nr. 2. P. 16–20.
23. Žvinklienė A. Šeimos beiškant. Šeimos teorija Lietuvoje. *Mokslo Lietuva*. 1997. T. V, Kn. 15. P. 168–177.
24. Гайдис В. *Семья в Литовской ССР*. Вильнюс: ИФСП, 1986.
25. Гайдис В., Соловьев Н., Муксинов Р., Рапопорт С. Послеразводная ситуация: некоторые проблемы исследования. *Социологические исследования в прибалтийских советских республиках*. Вильнюс: ИФСП, 1986.
26. Жвинклене А. *Молодая семья: ожидания и реальность*. Daktaro disertacija (rankraštis). Vilnius: LSFI archyvas, 1985.
27. Соловьев Н. Развод, его факторы, причины, поводы. Соловьев Н. и др. (ред.). *Проблемы быта, брака и семьи*. Вильнюс: Минтис, 1970.
28. Соловьев Н. Нравственность, достоинство и семья. Соловьев Н. и др. (ред.). *Социологические исследования в прибалтийских советских республиках*. Вильнюс: ИФСП, 1986.

Aušra Maslauskaitė

THE PROBLEMS OF INERTIA OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN THE FAMILY

S u m m a r y

Intimacy is an ideal of interpersonal relationships in societies of late modernity. In gender relationships it is cognitive, emotional and physical closeness. The article argues that this definition of gender relationships is not represented in Lithuanian culture. The interpersonal relationships as a reflective project in human life has not been thematized in the Lithuanian context. The subject of the article is the image of interpersonal gender relationships and its dynamics in public discourses. In addition, the existing alternatives for gender relationships in everyday life are sought. These are present in families with transgenerational urban family culture. This type of culture is a premise for reflectivity in the definition of self-identity and through it for creation of intimacy in marriage.